

זכר הנופלים צורר בתוכו מעשים
ועלים וגבורה עילאית – בין שהם
חיילים ישראלים, בין שהם חיילים
מצרים. חיילי צה"ל משקים שבוי
מצרי, אוקטובר 1973
צילום: יוסי רוט

גיבורים עלומים

פעמים רבות, מעשי הגבורה
הנעלים ביותר של הלוחמים
הנופלים הם דווקא אלו
שאיש לא היה עד להם
– ולכן לא יסופרו לעולם.
לעתים יש עד אחד ויחיה.
יאיר טל, שנלחם עם פלוגה
מ' של גדוד 9 החל מפרוץ
המלחמה ב־6 באוקטובר
1973, מתאר רגע אחד
שנחרת לעד בזיכרוננו
ושגיבורו היה אויבו בקרב –
לוחם מצרי. בהמשך, בתארו
את נפילת אחד־עשר חבריו
לפלוגה בתופת במדבר סיני,
מוצא טל נקודות דמיון בין
שני הסיפורים. וגם כמה
נקודות למחשבה

יאיר טל*

ייתי עד לגבורה של אדם שלא הכרתי.
את שמו איני יודע. למעשהו האחרון רק
אני הייתי עד. אדם זה היה מצרי. לוחם
מצרי. אויבי אז בקרב. מאז הוא עבורי
זיכרון ודמות מופת. על כן, מתוך חובה
אך גם חרדת קודש, אני מביא סיפור זה
ברבים כפי שראיתי בעיניי לפני יותר
משלושה עשורים.

היה זה יומה הראשון של מלחמת יום
הכיפורים, 6 באוקטובר 1973. פלוגת טנקים מ' של גדוד 9, ואנחי
נו בתוכה, הייתה למרגלות סוללת התעלה מדרום למעוז מפרקת
מול קצהו הצפוני של האי אל־בלח. היינו ארבעה בטנק: התותחן
אברהם (בבר) אוולאי, שנהרג כשעה מאוחר יותר, הטנק־קשר חיים
פוזניאק, הנהג ברוך סרור ואני, מפקד הטנק. כמה מאות מטרים
מדרום לנו ראיתי כוח מצרי של כמה עשרות חיילים. הם שכבו על
גבעה בעומק שטחנו, גבם אל הסוללה, צופים ויורים אל כוחותינו
שממזרח להם. נענו לכיוונם. התנועה שלנו הייתה בצמוד לסוללה,
ולמעשה איגפנו את המצרים מאחור. נתתי את הפקודה המקדימה
לירי תותח, עצרתי את הטנק, ונתתי פקודת אש. בבר כיוון, וירה.
הפגיעה של פגז־הנפץ הייתה במרכז הכוח המצרי. גופות הועפו
עשרות מטרים באוויר. הסתערנו עם הטנק לכיוון הגבעה. ירינו
ירי מקלעים יעיל, וירינו פגז נוסף. חלקי גופות, גוויות ופצועים
מצרים היו פזורים על הגבעה. כשביל המצרים שהיו שם זה היה
הגיהנום.

<<<

* יאיר טל היה סמ"פ של פלוגת טנקים מ' בגדוד 9 במלחמת
יום הכיפורים. כיום הוא מהנדס מכונות

צילום: דן אילן, לע"ם

◀ ניסים נדם ז"ל
רב־סמל, רס"פ
במלחמה מפקד טנק 1א

◀ יוחנן קוטאי ז"ל
סמל, טען־קשר 1א

◀ דודי טחן ז"ל
סמ"ר, מפקד טנק 3א
נהרג ב־8 באוקטובר כנהג טנק
קיבל עיטור המופת

◀ חנניה כהן ז"ל
סמל, נהג 3
נפצע ונפל בשבי
מהשבי הוחזרה גופתו

◀ אברהם (בבי) אזולאי ז"ל
רב"ט, תותחן בטנק סמ"פ
נהרג יחד עם יונתי

מפקדים, שלא הסכימו להישאר מאחור, תיפקדו בהתנדבות כאנשי צוות. טנקים ישראלים בסיני צילום: לע"ם

גיבורים עלומים

מוצב צה"ל שמוצץ ע"י כוחותינו לפני המינוי צילום: ישראל סאן

באוקטובר. המלחמה בעיתויה ובהיקפה נפתחה בהפתעה. ממעוז מפרקת נשמעו שידורי מצוקה. קידמנו את מחלקה 3 לגזרת קנטרה ושאר הפלוגה חשה לגזרת מעוז מפרקת.

מחלקה 3 הגיעה לקנטרה תחת הפגזה וירי. נתי אבטליון, מפקד המחלקה, נפצע קשה מאוד בראשו. הטנק נפגע. נהג הטנק, חנניה כהן, נפצע ונשאר לבד יחד עם התותחן דוד תורג'מן. כוחות המחלקה עסקו בירי אל עבר אויב קרוב, בהישרדות ובחילוץ צים. חנניה ותורג'מן החלו ללכת לכיוון כוחותינו, כשתורג'מן מסייע לחנניה ונושא אותו על גבו.

הטנק של דויד טחן נפגע, ושלושת אנשי הצ"ריח נפצעו. דויד, התותחן והנהג קצצו מהטנק והתרחקו. כשדויד ראה שהטען־קשר נשאר בטנק הפגוע, חזרו הוא והנהג כדי לחלצו. דויד הפצוע סירב להתפנות ובאותו לילה סייע בחילוץ טנקים, ששקעו בביצות באזור מפרקת. חנניה ותורג'מן המשיכו ללכת כל הלילה בחיפוש אחר כוחותינו. מדי פעם עשו הפסקות, שוחחו והתפללו. למחרת בבוקר נפלו בשבי המצרים. הם הופרדו. תורג'מן חזר מהשבי. חנניה לא חזר חי. גופתו הוחזרה.

טנקים נפגעו, ולא היו מספיק טנקים. מפקדים, שלא הסכימו להישאר מאחור, תיפקדו בהתנדבות כאנשי צוות. דויד נהרג ביום השלישי למלחמה כנהג טנק.

הפלוגה, למעט מחלקה אחת, פעלה כא־מור באזור מפרקת. מעוז מפרקת נמצא מדרום לעיר קנטרה מול קצהו הצפוני של האי אל־בלח שבתעלה. כשהגענו לגזרת המעוז עצרנו בעמדות אחוריות. צפינו וירינו אל אויב, שלא

האיש המצרי, שבשמו לא נודע, שמעשהו ייודע בקרב עמו, וראוי העם המצרי, שזהו בנו, שיהיה לו סיפור זה למורשת. אולם סיפור זה אינו נכס של העם המצרי בלבד. הוא שייך לכולם. הוא יד זיכרון לנופלים במלחמות בהמחישו קיומם של מעשים נעלים עלומים, הצוררים בזכרם של הנופלים.

פלוגה מ' של גדוד 9

סיפור גבורתו של אותו חייל מצרי אלמור ני מוביל אותי באופן טבעי כל כך, כואב כל כך, לסיפור גבורתם של לוחמי פלוגת טנקים מ' של גדוד 9, שעבורי היו הכל חוץ מאלמונים. אחר־עשר לוחמי הפלוגה נפלו במלחמת יום הכיפורים: מפקד הפלוגה יונתן (יונתי) צוובנר, הטען־קשר מיכאל אלקסלסי, התותחן מנחם סלם, התותחן אברהם (בבר) אזולאי, מפקד המחלקה משה פרגמי נט, הטען־קשר ישראל ראובן סעיד, התותחן חיים (אלי) ערקי, מפקד הטנק ניסים נדם, הטען־קשר יוחנן קוטאי, מפקד הטנק דויד טחן והנהג חנניה כהן. נוסף על אחר־עשר החללים, חיילים רבים בפלוגה נפצעו, והפצוע הקשה מכולם היה מפקד המחלקה נתי אבטליון.

בקיץ וסתיו 1973 הייתה פלוגת טנקים מ' של גדוד 9 אחראית לגזרת קנטרה. הפלוגה ישבה במ־חנה שנקרא צ'רצ'יל – כ־20 ק"מ מהתעלה. מפקד הפלוגה היה יונתי צוובנר, ואני הייתי סגנו. היינו צעירים. בימים שקדמו ליום הכיפורים היינו בכור ננות, והכוננות הגיעה לשיאה ביום הכיפורים, 6

המשכנו את ההסתערות לכיוון הגבעה. לפתע ראיתי חייל מצרי רץ אל תוך התופת. רץ עשרות מטרים, מול ירי המקלעים, אל השטח שבו היו פזורים הנפגעים המצרים. הוא נעצר, התכופף, העמיס על כתפיו חייל פצוע, והחל לרוץ איתו חזרה לעבר צדה הנסתר של הגבעה

התלבטתי מה לעשות. הערצתי את מעשהו, אך גם ידעתי שהמצרי הגיבור הזה, כשיגיע למסתור, יהיה אויבי המסוכן ביותר. את אותה נחישות ואותה גבורה הוא יפנה למלחמתו מולי ומול חבריי. החלטתי: אסור לי לאפשר לו להיחלץ. להיחלץ. כיוונתי את המקלע ויריתי. הוא נפל

(המשך תעמוד קודם)

המשכנו את ההסתערות לכיוון הגבעה תוך כדי ירי מקלעים. לפתע ראיתי חייל מצרי מופיע מצדה הנסתר של הגבעה ורץ אל תוך התופת. רץ עשרות מטרים, מול ירי המקלעים, אל מרכז השטח שבו היו פזורים הנפגעים המצרים. הוא נעצר, התכופף, העמיס על כתפיו חייל פצוע, והחל לרוץ איתו חזרה לעבר צדה הנסתר של הגבעה.

המשכנו בהסתערות ובירי לעבר הגבעה. ראיתי את המצרי עם הפצוע על כתפיו מתקרב אל קו הרכס. התלבטתי מה לעשות. הערצתי את מעשהו, אך גם ידעתי שהמצרי הגיבור הזה, כשיגיע אל מסתור אחרי קו הרכס, יהיה אויבי המסוכן ביותר. את אותה נחישות ואותה גבורה שבפינוי חברו המוטל על הארץ הוא יפנה למלחמתו מולי ומול חבריי. החלטתי: אסור לי לאפשר לו להיחלץ. כיוונתי אליו את מקלע המפקד, ויריתי. הוא נפל.

שנים עברו. את מעשה הגבורה של החייל המצרי אני נושא איתי מאותה מלחמה. נצור הוא עימי כסיפור מעשה של גבורה עילאית. עם הזמן נעשיתי מודע לכך, שאין אחרים מלבדי – גם במצרים – שיודעים על מעשה גבורה זה. הבנתי שסיפורי הלוחמים הנופלים הם חסרי עדים ועל לומים. אין פה שיספרם. ביניהם חבויים סיפורי הגבורה הנעלים ביותר.

הייתי הער היחיד למעשה גבורה זה של אדם שלא הכרתיו קודם. אני היחיד שיכול לספרו, והסיפור הרי אינו שייך לי. הסיפור הזה שייך לעם המצרי. איש מצרי הוא גיבורו של סיפור זה, וראוי

◀ **יהונתן (יונתי) צובנר ז"ל**
סרן, מפקד פלוגה מ'
קיבל צל"ש רמטכ"ל

◀ **מיכאל אלקסלסי ז"ל**
סמל, טען-קשר בטנק מ"פ

◀ **מנחם סלם ז"ל**
סמל, תותחן בטנק מ"פ
בהמשך נלחם בצוות מאולתר
נהרג ב־18 באוקטובר

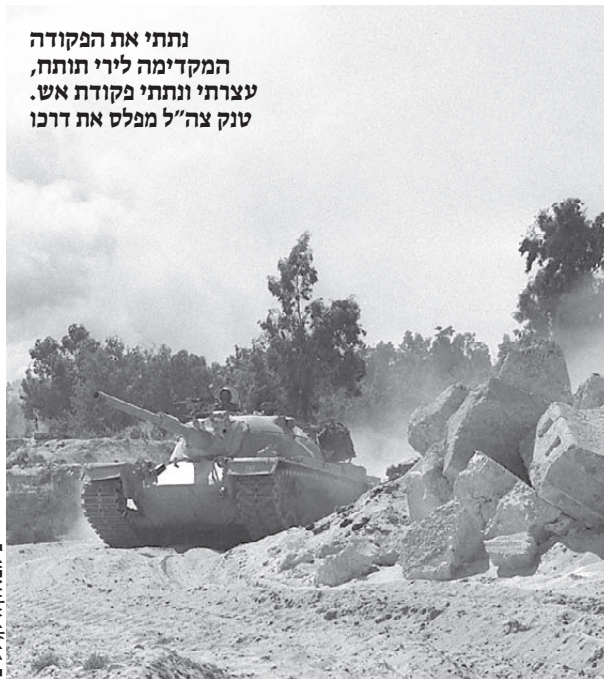
◀ **משה פרגמנט ז"ל**
סגן, מפקד מחלקה 1

◀ **ישראל ראובן סעיד ז"ל**
רב"ט, טען-קשר 1

◀ **חיים (אלי) עזקי ז"ל**
רב"ט, תותחן 1

צילום: חן אילן, לע"ם

נתתי את הפקודה
המקדימה לירי תותח,
עצתי ונתתי פקודת אש.
טנק צה"ל מפלס את דרכו

יונתי הורה לי לרדת מהטנק
ולהישאר עם שני הטנקים
הפגועים, ועלה במקומי על הטנק
שלי. מעוז מפרקת קרא לעזרה,
ויונתי נע לסייע. הטנק נפגע.
יונתי והתותחן כבר נהרגו

אני מעיין בסיפורים על חללי
הפלוגה. אנו מכירים רק את מתווה
מעשיהם, וגם הוא חסר פרטים
לעתים. אנחנו לא יודעים די על
קורותיהם ועל רגעייהם האחרונים
כדי להעריך את גודל מעשיהם

גיבורים עלומים

מפרקת. מה היו האיומים שזיהו? האם פעלו בסיי
כון עצמי בירי אל כוחות אויב, שלא סיכנו אותם,
כדי להגן על אחרים? איננו יודעים על הסכנות
והאיומים שמהם חשש יונתי כשהחליט ביוזמתו
לסייע למעוז מפרקת, וגם לא על האיומים המוח-
שיים שחווה בתנועתו ותוכניתו ופעולתו נגדם. גם
על כבר אנחנו לא יודעים בוודאות את כל הפרטים
לפני וברגע הפגיעה בטנק.
אנחנו לא יודעים על המלחמה של מיכאל
אלקסלסי בנשקו האישי מתוך תא הטען-קשר,
כשהוא חשוף בצריח. או מה שעבר על מנחם
סלם עד שנהרג לאחר הצליחה. איננו יודעים את
נסיבות הקרב של פרגמנט, כדי שנהיה מסוגלים
להעריך את האומץ והנחישות שהיו דרושים לו
בעלותו לעמדות כשירותים לכיוונו. גם על תר-
מתם המורלית, פעולתם ודבקותם במשימה של
ערקי וסעיד איננו יודעים כמעט דבר. אנו לא
יודעים מה נדם ראה ומה האיומים שזיהה, כשקם
ונעמד כדי לכוון את הטנק, ומה הניע את קוטאי
להזדקף בצריח ולתפוס את מקומו של המפקד.
עלילותיו של דויד בשלושת ימי המלחמה עד
שנהרג לא ידועות לנו במלואן. לא ידוע לנו את
שאיפתו לחגיגה בשבי עד שמת.

אנחנו כן יודעים שאלה שנפלו במלחמה
הועמדו במבחן עליון. אך מעשיהם ברגעי חייהם
האחרונים עלומים. ביניהם חבויים סיפורי הגבורה
הנעלים ביותר ללא עד ופה לספרם. זכר הנופלים
צורך בתוכו מעשים נעלים וגבורה עילאית – בין
שהם חיילי צה"ל ובין שהם חיילים מצרים. ■

כיוון היטב. פגיעת פגזי-הנפץ, ירי המקלעים
היעיל וההסתערות הביאו להשמדתו של הכוח.
כשחזרנו מהפעילות נגד הכוח המצרי הורה
לי יונתי לרדת מהטנק ולהישאר עם שני הטנ-
קים הפגועים, והוא עלה במקומי על הטנק שלי.
מעוז מפרקת קרא לעזרה, ויונתי נע לסייע.
הטנק נפגע. יונתי והתותחן כבר נהרגו.
עם רדת החשיכה הגיעה תגבורת – כוח של
חטיבת שריון סדירה. ניסינו לחלץ את שני הטנקים
הפגועים, כשאחד הטנקים גורר את השני. מיכאל
אלקסלסי, הטען-קשר בצוות המקורי של יונתי,
ואיש צוות נוסף היו חשופים בצריח הטנק הנגרר,
כשהם יורים אל אויב קרוב בשטח. אלקסלסי נהרג
מפגיעה בצווארו. אחד הטנקיסטים שהגיעו עם
התגבורת לגזרת מפרקת היה אחיו של יונתי. בבוקר
שלמחרת נפצע האח עשרות מטרים מהמקום שבו
יונתי שכב הרוג. מנחם סלם המשיך את המלחמה
בצוותים מאולתרים – למעשה הוא התגבר, וב־18
באוקטובר נהרג בגדה המערבית של התעלה.

אני זוכר את חבריי לפלוגה שנפלו. אני מעיין
בסיפורים על חללי הפלוגה הרשומים בספר חללי
גדוד 9. אנו מכירים רק את מתווה מעשיהם במלח-
מה, וגם הוא חסר פרטים לעתים. אנחנו לא יודעים
די על קורותיהם במלחמה ועל הרגעים האחרונים
של רובם כדי להעריך את גודל מעשיהם.
אנחנו לא יודעים על המלחמה של צמד הטנקים
של יונתי ופרגמנט על גדות התעלה מדרום למעוז

טנק מצרי פגוע
צילום: יוסי רוט

(המשך תעמוד קודם)

תמיד ראינו. האויב פגע בנו. הטנק של ניסים
נדם נפגע. נדם היה המט"ק המנוסה בפלוגתנו
ותפקידו היה רס"פ. כשהחלה הכוננות הוא התנ-
דב להיות מפקד טנק. מהפגיעה נדם עף מהטנק.
יוחנן קוטאי הטען-קשר הזדקף בצריח כדי למלא
את מקומו של המפקד. נדם קם ונעמד לפני הטנק
וכיוון את הנהג לאחר כדי לרדת מהעמדה. פגז
נוסף פגע בטנק והרג את נדם וקוטאי.
מפקד הפלוגה יונתי, יחד עם מפקד מחלקה
1, משה פרגמנט, התקדמו לתעלה מדרום למ-
עוז מפרקת. אנחנו בקו העמדות האחורי התח-
לנו לעסוק יותר ויותר בחילוץ טנקים ששקעו
בביצות. צמד הטנקים של יונתי ופרגמנט ירו אל
אויב מעבר לתעלה ואל כוחות מצריים בשטחנו.
הטנק של פרגמנט נפגע בצריח והוא נהרג. גם
שני אנשי הצריח האחרים נהרגו: התותחן חיים
ערקי והטען-קשר ישראל ראובן סעיד. הטנק
של יונתי נפגע בתמסורת ולא יכול לנוע. יונתי
ביקש שטנק נוסף יגיע אליו. מיהרתי עם הטנק
שלי אל התעלה מדרום למעוז מפרקת. כשהגעתי
ראיתי למרגלות הסוללה את שני הטנקים, של
יונתי ושל פרגמנט, בסמיכות של מטרים ספורים
זה מזה. כמה מאות מטרים מדרום לנו הבחנתי
בכוח מצרי של כמה עשרות חיילים. הם שכבו
על גבעה בעומק שטחנו, גבם אל הסוללה, צופים
ויוורים אל כוחותינו ממזרח להם. נענו לעברם
יורים בתותח ובמקלעים. התותחן כבר אוזלאי